

ZÁKLADNÍ ŠKOLA ÚSTÍ NAD LABEM, PALACHOVA 400/37, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANĚ

SOUČÁST MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU

ÚVOD:

Tento Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6. Na jeho tvorbě a realizaci se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinátorem programu je školní metodik prevence Mgr. Pavla Šrůmová.

CÍLE PROGRAMU:

- vytvořit ve škole bezpečné prostředí založené na respektu a spolupráci
- minimalizovat výskyt šikany ve škole
- v případě výskytu šikany zajistit její rychlé a efektivní řešení podle krizového plánu
- zajistit pro žáky, jejich rodiče a pedagogy dostatek informací o šikaně, jejich projevech
- seznámit žáky a rodiče s postupem v případě šikanování dítěte

VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ:

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašit žáka, případně celou skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci nebo skupině žáků, kteří se nemohou nebo z nejrůznějších důvodů neumí bránit. Zahrnuje jak **fyzické útoky** v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i **útoky slovní** v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Dále se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. **kyberšikanu**. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, textových zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zejména v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Projevy šikanování:

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří :

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- Fyzická šikana, přímá i nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu.

PREVENCE PROTI ŠIKANOVÁNÍ:

- Všichni pedagogičtí pracovníci školy systematicky vytváří ve škole atmosféru bezpečného prostředí, ve kterém se šikaně nedaří. Důležitá je otevřená a oboustranně upřímná komunikace mezi pedagogy a žáky, stejně jako mezi pedagogy navzájem.
- Pedagogičtí pracovníci školy jsou soustavně a dlouhodobě vzdělávání v otázkách, souvisejících s prevencí sociálně patologických jevů, včetně šikany.
- Žákům, rodičům i všem pracovníkům školy jsou vhodnou a přiměřenou formou sdělovány informace o šikaně. Rodiče jsou seznámeni s přímými i nepřímými znaky šikany a upozorněni na varovné znaky, které mohou u dítěte pozorovat. Žáci jsou informováni, jak postupovat v případě, že se se šikanou setkají, ať v roli obětí nebo svědků. Zároveň jsou upozorněni na sankce dané řádem školy, které mohou následovat v případě, že žák se šikany dopustí.
- Třídní učitelé soustavně vytváří bezpečné a pozitivní prostředí v dané třídě, průběžně sledují vztahy mezi žáky ve třídním kolektivu a o těchto vztazích se žáky mluví. Vysvětlují žákům, co je a není šikana, co je a není žalování, nemorálnost mlčení v případě, že se stanou svědky šikany.
- Všichni pedagogičtí pracovníci důsledně dodržují dozory nad žáky o přestávkách a před vyučováním, a to se zvláštním přihlédnutím k rizikovým místům ve škole. Při podezření na šikanu upozorní třídního učitele, případně

metodika prevence. Vhodným způsobem zařazují téma vztahů mezi žáky a šikany do výuky, a to především v hodinách prvouky, českého jazyka, občanské výchovy a výchovy ke zdraví.

- Na škole funguje krizový tým, tvořený metodikem prevence, výchovným poradcem a ředitelem školy, který může v případě podezření na šikanu zahájit vyšetřování. Školní metodik prevence dále průběžně informuje pedagogické pracovníky o problematice šikany.
- Škola spolupracuje se specializovanými institucemi, a to zvláště s pedagogicko psychologickou poradnou v Ústí n. L., Střediskem výchovné péče, Centrem krizové intervence SPIRÁLA a Odborem sociálně právní ochrany dětí Magistrátu města Ústí n. L.

KRIZOVÝ PLÁN:

- Krizový plán je hlavní součástí programu. Eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve škole dojde.
- Šikana může být učiteli oznámena (obětí, rodiči, svědky), nebo si může příznaků šikany povšimnout sám. V obou případech je třeba oddělit oběť a agresory, zajistit svědky a získat dostatek informací. Vyšetřováním se na podnět kteréhokoliv učitele zabývá krizový tým, přičemž třídní učitel oběti nebo agresorů být členem tohoto týmu nemusí (ideálně by být ani neměl).
- Krizový tým se především snaží zjistit dostatek informací vyslechnutím svědků a jejich odpovědí na základní otázky (kdo-kde-co-kdy-komu-jak dlouho-jak-proč). Výpovědi svědků jsou písemně zaznamenány.
- Dalším krokem může být vyslechnutí oběti.
- Nakonec krizový tým vyslychá označené agresory, v případě, že se jedná o skupinu, v pořadí od méně významných členů skupiny až k iniciátorovi šikany. V případě potřeby pedagogičtí pracovníci zajistí oddělení agresorů, aby se zabránilo jejich případné domluvě.
- Vyšetřování probíhá rychle, nejlépe během vyučování přímo toho dne, kdy šikana vyšla najevo. Zabráníme konfrontaci agresorů a obětí, případně zajistíme anonymitu svědků.
- Po získání výpovědí všech zúčastněných krizový tým navrhne výchovná opatření, která jsou předložena pedagogické radě ke schválení. Mezi tato

výchovná opatření patří především důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování. V odůvodněných případech je možno navrhnout přeřazení žáka do jiné třídy, případně jiné školy.

- O výsledku šetření je informován třídní učitel a rodiče obětí a agresorů. S rodiči je situace probírána osobně, ale zásadně jednotlivě. Škola pokud možno zabráni konfrontaci rodičů a obětí nebo rodičů jednotlivých agresorů.
- Se třídou, postiženou šikanou, je třeba nadále výchovně pracovat, stejně jako se samotnými aktéry šikany. V případě potřeby je možno zažádat o pomoc odborníky ze specializovaných institucí.
- Individuální pomoc mohou vyžadovat kromě aktérů šikany i jejich rodiče. Škola v takovém případě zprostředkuje rodičům kontakt na odborná pracoviště, případně může navrhnout umístění žáka k pobytu v některém ze specializovaných zařízení.
- V případech, kdy je naplněna skutková podstata trestného činu (např. trestný čin vydírání, omezování osobní svobody, útisku, ublížení na zdraví, loupeže, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, poškozování cizí věci, znásilnění apod.), škola podá podnět k Policii ČR. Toto oznámení je v kompetenci ředitele školy, stejně jako rozhodnutí o oznámení případu Orgánu sociálně právní ochrany dětí.

PŘÍLOHY:

- Přímé a nepřímé znaky šikanování – informační leták pro rodiče
- Informační leták pro žáky
- Kontakty na specializované instituce

Vypracovala:

Mgr. Pavla Šrůmová

školní metodik prevence

Garant:

Mgr. Marek Plch

ředitel školy

PŘÍKLADY PŘÍMÝCH A NEPŘÍMÝCH ZNAKŮ ŠIKANOVÁNÍ:

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.

Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný.

- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.

- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze sna, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

INFORMAČNÍ LETÁK PRO ŽÁKY:

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (TŘÍDNÍM UČITELEM, ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na Linku bezpečí, telefon 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

KONTAKTY NA SPECIALIZOVANÉ INSTITUCE:

Pedagogicko psychologická poradna Ústeckého kraje
Čelakovského 703/2, Ústí n.L.

tel.: 475 532 803

mail: usti@pppuk.cz

web: www.pppuk.cz

Středisko výchovné péče

Mírové náměstí 3097/37, Ústí n.L.

tel.: 475 240 010

mail: h.opocenska@vuboletice.cz

web: www.vuboletice.cz

Spirála, o. s. - Centrum krizové intervence

K Chatám 22, Ústí nad Labem – Skorotice

tel.: 472 743 835, Krizová linka pomoci: 475 603 390 (nepřetržitý provoz)

mail: spirala.cki@volny.cz, intervencnicentrum.ul@seznam.cz

web: www.spirala-ul.cz

www.linkabezpeci.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.bezpecne-online.cz

www.saferinternet.cz

